ILEGALNE MIGRACIJE STANOVNIŠTVA U LIBIJI

REZIME: Migracije sežu daleko u istoriju, sve do nastanka samog čoveka. Izražavaju se njegovim stalnim kretanjem iz mesta u mesto, bez ograničenja i ometanja u potrazi za bezbednošću ili begom od prirode i vremenskih prilika. Motivacija i pokretač za to su volja za opstankom, očuvanjem života i produženjem vrste ili želja da se otkriju okruženja koja su podobnija i više odgovaraju njegovim potrebama i ambicijama. Libija spada u red zemalja koje su ozbiljno zahvaćene procesom ilegalnih migracija. Oni su uzrokovani dejstvom dva osnovna faktora od kojih prvi predstavlja geografski položaj a drugi zavidan nivo životnog standarda građana Libije u odnosu na zemlje u njenom okruženju. Shodno tome, u radu će biti prikazani, kako teorijski okviri, tako i praktična iskustva koja je autorka imala tokom svog života i rada u Libiji.

Ključne reči: ilegalne migracije, transport, krijumčarenje, Afrika, Libija

Uvodna razmatranja

Migracija je termin koji se odnosi na kretanje ljudi, pojedinačno ili grupno, sa jednog na drugo područje, u potrazi za nečim boljim: društvom, ekonomijom ili bezbednošću. Nakon Industrijske revolucije i njenih posledica u vidu razvoja domaćih i međunarodnih zakona, nametnuto je izdavanje pasoša i ulaznih viza, što je ograničilo slobodu kretanja ljudi i imovine. Migracija se posle toga nije odvijala lako i u prethodno navedene svrhe, zbog usvajanja principa granica, koga je postavio kolonijalizam, zarad vojnih i ekonomskih ciljeva, koji su podelili države, zajednice i nacije. To nastavlja da uzrokuje pojavu sukoba oko političkih i ekonomskih interesa država, ali teži da reguliše legalnu migraciju, uz koju se pojavila i migracija koja se naziva ilegalnom ili tajnom migracijom.

---

* Magistar pravnih nauka, Tripoli, Libija, e-mail: drshailigarafa@gmail.com

Tajna ili nelegalna migracija je postala svetski fenomen i pogađa sve zemlje, a posebno Sjedinjene Američke Države, Evropsku uniju, države Persijskog zaliva i arapskog Mašreka kao i Latinsku Ameriku. Državljeni Meksika, Kube, Brazila i Argentine su u velikom broju počeli da se infiltriraju u Sjedinjene Američke Države. Isto je i sa ilegalnim afričkim doseljenicima koji su u velikim grupama sa juga neprimećeno došli u Libiju. Što se tiče Afrike, u kojoj je kolonijalizam ostavio granice u nasleđe, ne postoje tampon zone koje bi sprečile infiltraciju Afrikanaca u Obalu Slonovače, Južnu Afriku ili Nigeriju.

Ugnjetavanje ljudi u različitim aspektima života često postaje razlog koji ih navodi na bežanje i napuštanje njihove domovine i porodice, u nadi da će u drugoj državi ostvariti svoja prava, služeći joj.¹ To je ono što, ekonomski i socijalno, čini konstruktivnu silu migracije. Ipak, ilegalna migracija ostavlja negativne posledice po sve zemlje koje su joj cilj. Zato spoljne migracije zahtevaju čvrstu saradnju i razmenu informacija među zemljama izvorima migracija, tranzitnim zemljama i ciljanim zemljama, u cilju donošenja i zajedničkog sprovođenja efikasnih metoda (planski i strateški) zarad smanjenja ilegalnih migracija.

Libija je jedna od tranzitnih zemalja, a njena obala predstavlja polaznu tačku za ilegalne migrante koji bi da se domognu Evrope, dolazeći iz različitih mesta i zemalja u Africi. To je zbog dužine libijske obale, koja je od Malte i italijanskog ostrva Lampeduze udaljena svega nekoliko stotina kilometara. Ilegalna migracija pogađa Libiju iz dva osnovna razloga:

- Prvi: Libija je smeštena na severu Afrike. Na severu izlazi na Sredozemno more, dok južno ulazi u Afrički kontinent. Zbog geografskog položaja, povezana je sa kretanjem spoljnih migracija. Ukupna dužina libijskih kopnenih granica dostiže oko 5500 kilometara, podeljenih na sledeći način: istočna granica sa Egiptom iznosi oko 1250 kilometara; južna granica sa Sudanom je nešto više od 150 kilometara, sa Čadom oko 1000 kilometara, a sa Nigerom oko 380 kilometara; zapadna granica sa Alžirima iznosi 965 kilometara, a sa Tunisom 330 kilometara. Što se tiče severne granice (obala Sredozemnog mora), njena dužina iznosi oko 2000 kilometara.²

¹ Iz sličnih razloga su stanovnici Istočnog Timora morali da spasu pronadu u Zapadnom Timoru. Vidi: Živkovski, I. (2013). Hibridni sud za Istočni Timor - pravna i politička dimenzija, *Pravo – teorija i praksa* 30 (1-3), str. 59.

² Kara, M. (2008). Al-muškilat al-idžtima'ija wa al-amanija li al-hidžra gajr al-šar'ija, Tripoli, Al-Džam'ija al-arabija li-'ilm al-idžtima i Afričko-arapski kongres o migracijama, str. 6-7.

- Drugi: Supsaharske zemlje u okruženju su pogođene visokom gustoćom naseljenosti (u poređenju sa Libijom), niskim životnim standardom i porastom nezaposlenosti, što je posledica izbijanja oružanih sukoba. Zato dolazi do masovnih migracija državljana tih zemalja ka severu u Libiju i odatle u Evropu. Problem ilegalnih migracija je opteretio sve državne organe, na nivou bezbednosti, ekonomije, društva, zdravstva, demografije i dr. Opasnost koju migracije predstavljaju utiče na visoke troškove koje snose državni organi kojima je poveren zadatak suočavanja sa ovim fenomenom.

Ilegalne migracije su danas povezane sa značajnim porastom stope zločina i širenjem zaraznih bolesti. Ako se upliv ilegalnih imigranata u Libiju nastavi istom merom, to će kasnije dovesti do narušavanja stabilnosti i bezbednosti društva. Stoga je ilegalna migracija u Libiji počela da predstavlja opasnost po bezbednost i stabilnost društva. Na svim državnim organima je da se suoče sa ovim fenomenom i preduzmu ozbiljne mere predostrožnosti. Na ovaj fenomen ne treba gledati samo iz perspektive bezbednosti, već treba obuhvatiti i drugu dimenziju, okrećući se ka razmatranju njegovog rešenja, jer je ovo i ljudski i društveni problem.

Pojam i elementi ilegalnih migracija u Libiji

Libija je zbog geografskih i ekonomskih faktora u centru pažnje svetskih sila. Oko nje su izbijali sukobi, nadmetanja i ratovi između kolonijalnih zemalja. S druge strane, nalazimo motive za emigraciju iz zemalja u razvoju, kao što su: prirodne katastrofe, glad, porast populacije, ekonomska nejednakost među zemljama, kršenje ljudskih prava, građanski ratovi i oružani sukobi. Zemlje koje primaju migrante se suočavaju sa problemima koji se ogledaju u restrukturiranju privrede, što dovodi do porasta društvenih tenzija i zvaničnog zatvaranja granica te zemlje za migracije. Svi ovi razlozi su Libiju učinili tranzitnom tačkom ka zemljama preko Sredozemnog mora, zbog blizine libijske obale obalama zemalja Južne Evrope, kao i dužine morske obale, koja neposredno utiče na osiguravanje nadzora i zaštite. To prati podrška političkih lidera upućena radnicima migrantima sa afričkog kontinenta, stalni apeli arapskih zemalja za saradnju oko trgovine i investiranja između Libije i zemalja Afričkog kontinenta, kao i zajedničko prihvatanje problema ovog kontinenta. Međutim, ovo ne znači da se podržavaju ilegalne migracije u negativnom obliku, kao ni da će se ceo kontinent stopiti u jednu zemlju. U tom smislu, Osman Hasan primećuje: „Libijske granice su postale prolaz koji vodi iz afričkih zemalja u zemlje Evropske unije, pogotovo u Italiju. Lokalne vlasti

u Italiji procenjuju da broj imigranata koji su prešli preko teritorije Libije iznosi oko 1,5 miliona osoba, od kojih su većina državljani Severne Afrike i afričko-azijskih zemalja.³

Emigranti ulaze u Libiju kroz više prolaza koje je teško kontrolisati. Oni se ne zaustavljaju samo na kopnenim granicama, čija dužina iznosi 4600 km, već postoji i prirodna granica koju čini morska obala i čija je dužina 1900 km. Uz sve to, površina Libije iznosi 1 750 000 km².⁴ S tim u vidu, teško je razviti efikasan sistem nadgledanja celom dužinom granica, naročito zbog nedostatka opreme i aparata, kao što su helikopteri, radari, gliseri i noćni dvogledi.⁵ Takođe, većinu zemalja u okruženju pogađa visoka gustina naseljenosti, loši uslovi za život, visoka stopa nezaposlenosti i nestabilna politička situacija. Zbog toga, većina emigranata dolazi iz susednih zemalja i okuplja se na posebnim mestima, kako bi obrazovali specijalne mreže za krijumčarenje, kojima upravljaju osobe iz Egipta, Sudana, Maroka i Tunisa, kao i pojedinci iz same Libije.

Aktivnost mreža za krijumčarenje ljudi prevazilazi transfer između kontinenata i država. Počeli su da se sklapaju strateški savezi sa partnerima iz kriminalnih organizacija koje se nalaze van državnih granica. To je podstaknuto slabim preventivnim mehanizmima na međunarodnom nivou. Najbitniji su odsustvo studija i pregleda faktora koji uzrokuju ovaj fenomen i pokušaja ojačavanja bezbednosne saradnje među zemljama na severu i jugu. Svest o ovoj pojavi nas poziva da se dublje pozabavimo njenim implicitnim aspektima i da posebnu pažnju posvetimo kvalitativnim činiocima i karakteristikama. Većina socioloških studija koje se bave fenomenom ilegalnih migracija ne pomažu mnogo u utvrđivanju faktora koji utiču na migracije i njihove posledice. To se dešava zbog prisutne nejasnosti i mešanja dimenzija.

Proces ilegalnih migracija možemo posmatrati kroz odnos osnovnih elemenata i nastalih posledica, koje čine: faktori bavljenja ilegalnim krijumčarenjem ljudi; posledice bavljenja ilegalnim krijumčarenjem ljudi; uloga libijskog zakonodavstva i međunarodnih pravnih instrumenata u suzbijanju ilegalnih migracija.

³ Nur., O., al-Kerim, J. (2008). Al-hidžra gajr al-mašru'a wa al-džarima, Rijad, „Naif“ Univerzitet za bezbednosne nauke, str. 47.

⁴ al-Mahdawi, M. (1998). Džugrafija Libija al-bašarija (treće izdanje), Bengazi, „Qar Junis“ Univerzitet, str. 10.

⁵ Nur., O., al-Kerim, J. *op. cit.*, str. 48.

Faktori bavljenja ilegalnim krijumčarenjem ljudi

Kako bi se razumela pojava ilegalnih migracija, koja je počela da opterećuje zemlje u koje se imigrira, moraju se istražiti njeni pravi razlozi. Tako, faktore ilegalnih migracija možemo klasifikovati prema njihovom značaju, na sledeći način: geografski faktori, ekonomski faktori, politički faktori i socijalni faktori.

a) Geografski faktori. Libija se odlikuje osobitim geografskim položajem. Ona, s jedne strane, predstavlja strateški ulaz na Afrički kontinent, a sa druge glavnu kapiju ka Evropi, putem Sredozemnog mora. U tom kontekstu Harakat napominje: „Ovakav položaj je Libiji dao posebno mesto u povezivanju arapskog Istoka sa arapskim Zapadom. Ona je i veza između zemalja u pojasu Sahare i Evrope. Libija je tokom dugog vremenskog perioda u istoriji obavljala trgovinske i ekonomske poslove između naroda u pojasu Sredozemnog mora i saharskih država.⁶ Ovakav položaj Libiji pruža sposobnost da igra važnu ulogu u trgovini. Ona zauzima središnji položaj na severu Afrike, prostirući se između 9° i 25° istočne geografske dužine i 18° i 33° severne geografske širine. Na jugu pokriva ogroman deo Sahare. Na istoku se graniči sa Egiptom i Sudanom, na jugu sa Čadom i Nigerom, a na zapadu sa Alžirirom i Tunisom, granicama kroz pustinju, čija dužina ukupno iznosi 4065 kilometara kvadratnih. Libija, takođe, izlazi na more. Dužina morske obale iznosi nešto više od 1900 kilometara, od Bir al-Ramla do Aždira.⁷ Geografski položaj Libije utiče i na migracije i povezivanje ljudi u svakom obliku. Istorijsko-strateški ishod ovakvog položaja je rezultat istorijskog nasleđa u sferi povezivanja i tranzita među svim afričkim zemljama. On je pomogao porastu bavljenja ilegalnim krijumčarenjem ljudi.

b) Ekonomski faktori. Što se tiče brojnih faktora koji utiču na bavljenje krijumčarenjem ilegalnih emigranata, možda su ekonomski faktori najbitniji. Oni su glavni razlozi za produbljivanje ovog fenomena. Nezaposlenost je jedan od razloga koji navode osobu da učestvuje u ilegalnom krijumčarenju ljudi. S tim u vezi, Al-Zintani ukazuje na to da: „Libija u periodu socijalizma nije mogla potpuno da reši problem nezaposlenosti, zbog toga što državni projekti u delu poljoprivredne ili industrijske proizvodnje nisu služili svojoj

---

⁶ Harakat, I. (1981). *Daur al-sahra al-ifriqija fi al-tabadul wa al-taswiq hilala al-'asri al-wasit, Madžala al-buhut al-tarihija*, str. 21.

⁷ al-Mahiši, A. et al. (2000). *Džugrafija al-qara al-afriqija wa džuzuriha*, Tripoli, Dar li al-našar wa al-tauzi' wa al-i'lan, str. 249.

svrsi, koja bi omogućila angažovanje svih radno sposobnih ljudi ili donošenje sveobuhvatnog zakona o socijalnom osiguranju.⁸

c) Politički faktori. Libijski režim je jedini takav politički režim na svetu, prema kome stranac, a posebno Afrikanac, uživa sva ljudska prava i slobode. To je sistem koji ne pravi razliku među ljudima, niti u pogledu njihove rase, niti u pogledu boje kože. U tom smislu, libijsko rukovodstvo je objavilo: „Libija je domovina za sve svetske nacionalnosti.“⁹ Politička stabilnost u kojoj se nalazi Libija, privlači radnike da u nju migriraju – legalno i nelegalno, posebno iz zemalja koje su pogođene građanskim ratovima i borbama oko vlasti.

d) Socijalni faktori. Socijalni činioci koji uzrokuju bavljenje omladine ilegalnim krijumčarenjem ljudi se ne mogu definisati nezavisno od gore pomenutih faktora, jer su jedni sa drugima usko povezani. Ozbiljan disbalans između broja stanovnika i nivoa raspoloživih resursa dovodi do raznih socijalnih i ekonomskih problema, koji dodatno produbljuju trenutnu situaciju. Rezultat toga je visoka stopa nepismenih, stagniranje kulturnog napretka, širenje rada u krijumčarenju ljudi, pogoršavanje socijalnog statusa žene i potčinjavanje pojedinca zastarelim tradicijama i običajima. Ovakvo stanje ostavlja posledice po strukturu društva, formirajući drugačije slojevne, porodične i vrednosne sisteme. Kroz neke studije i izvore, koji se bave fenomenom ilegalnih migracija, njihovim uzrocima i posledicama, kao i kroz sastanke sa određenim članovima mreže za ilegalno krijumčarenje ljudi, autorka ovog istraživanja je uspeła da identifikuje neke socijalne činioce koji omladinu navode na bavljenje ovim poslom. To su sledeći faktori:

- Želja mladih da brzo zarade novac, bez obzira na to da li taj novac sti-
ću legalnim ili nelegalnim putem i odakle potiče.
- Opadanje stope obrazovanja i kulture ovih grupa, kao i slabe veštine i
nedostatak radnog iskustva ih primoravaju na bavljenje ovim poslom,
koji za čoveka predstavlja poniženje i zanemarivanje njegovih prava i
sloboda.
- Manjak religioznosti i porodičnog jedinstva su elementi koji pojedincu
otežavaju očuvanje normalnog ponašanja i sistema vrednosti od isku-
šenja materijalizma.

⁸ al-Zintani, M. Al-hidžra gajr šar'ija wa al-muškilat al-idžtima'ija "Aleksandrija: Al-maktab al-'arabi al-hadit, str. 99.

⁹ Junis, M. (1994). Libija fi 'alaqat al-'arabija al-afriqija, Zavija: Mutaba'a al-wahda al-'arabija, str. 108.

- Nezaposlenost i prirodna energija koja se sputava, posebno među mladima, stvara psihičku spremnost za prihvatanje bilo kog posla koji će im omogućiti materijalne prihode, bez obzira na metode i posledice.
- Vladavina plemenskih i društvenih veza i loših društvenih vrednosti, jasno se manifestuju kroz neizveštavanje članova tih mreža koji imaju određeni društveni status u plemenu.
- Premašivanje granica umerenosti i odbijanje stvarnosti koja okružuje pojedinca, vode ga do lošeg sistema vrednosti. Uz to dolazi i loš raspored bogatstva i stvari od vrednosti među različitim slojevima društva i grupama.
- Osećaj uskraćenosti i odsustvo zadovoljenja osnovnih potreba za koje pojedinac smatra da su najbitnije ili koje želi. To predstavlja otežavajuću okolnost i konflikt između ciljeva koje pojedincu postavlja društvo i legitimnih sredstava koje društvo nudi.

Iz gore navedenog je očigledno da su društveni faktori koji navode na bavljenje ilegalnim krijumčarenjem ljudi predstavljeni iz dvaju perspektiva: perspektive društva i perspektive pojedinca.

Perspektiva društva se može sagledati kroz dve dimenzije:

- Prva dimenzija. Bavljenje poslom ilegalnog krijumčarenja ljudi je povezano sa promenama koje su se dogodile u društvenoj strukturi, a koje se tiču društvenog sistema i međuljudskih veza.
- Druga dimenzija. Posao ilegalnog krijumčarenja ljudi je u vezi sa korišćenjem veza i interakcijom među pojedincima unutar društva.

Perspektiva pojedinca. Psihički stres pojedinca, koji na njega neposredno utiče, može ga navesti na bavljenje ovim poslom. U praksi su zabeleženi brojni slučajevi u kojima su lični faktori presudno uticali na pojedinca da postane bilo organizator ili, pak, samo deo organizovanog krijumčarenja ljudi.

Posledice bavljenja ilegalnim krijumčarenjem ljudi

Danas je bavljenje krijumčarenjem ljudi zakonom kažnjiv zločin. Ova vrsta krivičnog dela ostavlja ozbiljne i duboke posledice po libijsko društvo. Kroz istraživanje društvene stvarnosti, posledice se mogu odrediti i prema pojedincu i prema društvu. Na prvom mestu je to odsustvo pozitivnog osećaja odgovornosti pojedinca prema samom sebi, prema svojoj porodici i prema društvu. Nepoštovanje zakona i sistema vrednosti od strane pripadnika mreže za krijumčarenje ljudi opterećuje društvo, utiče na njegov napredak, razvoj i

ometa njegov tok. Tradicionalno okruženje ne samo da odbija da u društvo integriše osobe koji se bave krijumčarenjem ljudi, već neke porodice odbijaju da svoje ćerke za njih udaju. Što se tiče faktora koji stvaraju stanje socijalne izolacije, Al-Dauri kaže: „Ovakvo ponašanje se dešava zbog ekstremnog individualizma i odvajanja pojedinca od kulture u kojoj živi. Ovakva vrsta ponašanja nastaje kao rezultat slabosti društvene solidarnosti. Emigrant ne nalazi podršku pri rešavanju bilo kog problema, te emigracija postaje strategija koju za sebe smišlja.¹⁰

Posledice bavljenja krijumčarenjem, na nivou čitavog društva, postaju vidljive u svim segmentima. To se prvenstveno odnosi na povećanje stope delinkvencije i kriminala, jer ako emigranti ne nađu odgovarajuću poslovnu priliku, neki od njih će se okrenuti kriminalnom i delinkventnom ponašanju. Prema rečima Al-Havati: „Ilegalne migracije dolaze u kontakt sa krijumčarenjem, narkoticima i terorizmom.“ Izveštaji¹¹ jasno pokazuju povećanje stope zločina počinjenih od strane imigranata. Sa povećanjem migracija, povećava se i stopa zločina, od kojih ćemo spomenuti ubistva s umišljajem, krađe, oružane pljačke, falsifikovanje i korupciju. Prisustvo osećaja otuđenja i gubitka kulturnog identiteta, kao rezultata teškoće prilagođavanja novom društvu, pokazale su studije koje se bave ilegalnim migracijama i teškoćama integracije, a posebno studije Hamida Al-Hašimija¹² i Muhameda Ramadana¹³. Prva studija je pokazala posledice integracije između iračkog emigranta s jedne i holandskog društva s druge strane. Druga studija je objasnila dimenziju društvenog otuđenja Alžirca i njegove teškoće prilagođavanja zemlji u koju je migrirao.

Uloga libijskog zakonodavstva i međunarodnih pravnih instrumenata u suzbijanju ilegalnih migracija

Uprkos značaju zločina ilegalne migracije, neophodno je da prevencija i kontrola obuhvataju sprečavanje i kažnjavanje više krivičnih dela koja ulaze

¹⁰ al-Dauri, A. (1984). *Asbab al-džarima wa tabi'a al-suluk al-idžrami*, Kuvajt, 112.

¹¹ Radna studija o migracijama i međuljudskoj saradnji Generalne uprave za poslove Zapadnog Mediterana pri Opštom narodnom komitetu za spoljne odnose i međunarodnu saradnju, (2004). Tripoli.

¹² al-Hašimi, H. (2006). *Al-muhadžirin al-'arab wa iškaliya al-indimadž al-idžtima'i fi al-buldan al-garbiya, al-muhadžirin al-'iraqijun fi holanda numudadžan*, Fakultet društvenih nauka, Univerzitet u Tunisu, *Madžalla al-'ulum al-insanija*, 4 (30).

¹³ Studija Muhameda Ramadana, (2009). *Al-hidžra al-sirija fi al-mudžtama' al-džazairi: ab'aduha wa 'alaqatuha bi al-igtirab al-idžtima i empirijska studija*, časopis „*Madžalla 'ulum insanija*“, sedma godina: broj 43: jesen.

u okvir zakona u vezi sa krijumčarenjem ljudi. Kako bi se iskorenilo krivično delo ilegalnih migracija, presecanje njihovih izvora i ukidanje pomoći počinocima, nadležne vlasti treba da se pozabave njihovom prevencijom i suzbijanjem. Kazne treba da budu u skladu sa težinom negativnih dela i njihovim posledicama po pojedinca, društvo i državu. Prema mišljenju autorke ovog istraživanja, popustljivost u sprovođenju zakona dovodi do povećanja organizovanog kriminala. Zbog toga su zemlje primaoci i tranzitne zemlje preduzele brojne mere za koje smatraju da su efikasnije u borbi protiv ilegalnih migracija. Što se tiče Libije, odluka o ukidanju kopnenih graničnih prelaza sa susednim zemljama, uticala je na proširenje prostora za legalne i ilegalne migrante. Tako je Libija postala zemlja u koju je najlakše ući i iz koje je najlakše izaći, što je dovelo do povećanog upliva migranata u Libiju, bez ispunjavanja bilo kakvih uslova.

Libija je doprinela u borbi protiv ilegalnih migracija, ne samo zbog političkih i ekonomskih interesa, već i zbog društvenih interesa. Tako je u telegramu upućenom liderima zemalja Evropske unije, objašnjeno da je rešenje možda u razvoju Afrike, pokretanju projekata i stvaranju tržišta rada u njoj. U cilju sprečavanja ilegalnih migracija, u periodu od 27. do 28.11.1995, u Barseloni (Španija) održana je konferencija na kojoj su učestvovalе evropske zemlje i Libija, pod naslovom „Ojačavanje saradnje između država Severa i Juga“. ¹⁴ Na ovoj konferenciji, Nemačka je predložila da migracije budu uključene u evropske spoljne poslove, čemu su se usprotivile Francuska, Italija i Španija. One su se pozvale na predlog Francuske o okupljanju '5+5', koje obuhvata: Francusku, Italiju, Španiju, Portugaliju, Maltu i zemlje Unije arapskog Magreba (Libija, Tunis, Alžir, Maroko, Mauritanija), koje su više tranzitne zemlje nego izvori migracija. Ovo je bio pokušaj Evropske unije da približi dva različita pogleda na problem ilegalnih migracija. Savet Evrope je u periodu od 16-17.11.2002. održao sednicu na kojoj je sklopljen sporazum o sprečavanju ilegalnih migracija. ¹⁵

Kroz dijalog grupe '5+5' ¹⁶, primećeno je da zemlje u razvoju preživljavaju pogoršanje socijalnih i ekonomskih uslova, što međunarodnu zajednicu obavezuje na saradnju radi poboljšanja tih uslova. Borba protiv ilegalnih migracija zahteva koordinaciju između različitih zemalja, u okviru saradnje između Istoka i Zapada, na temelju političkih nastojanja da se podrže lokalne investicije zarad premeštanja centara za zapošljavanje. Uz to, treba pružiti

¹⁴ *Madžalla al-aman al-'am*, Tripoli, (51), str. 26.

¹⁵ Nezvanični minuti prvog sastanka (11) o migracijama preko Sredozemnog mora, održanog u Beču 2004, Ministarstvo spoljnih poslova.

¹⁶ „Waqi' wa inki'asat 5+5“, *Madžalla al-haqaiq*, (937). od 11. do 17. decembra 2003.

finansijsku podršku u obliku pozajmica koje će služiti ekonomskom razvoju u zemljama izvorima i tranzitnim zemljama. S obzirom na činjenicu da se zemlje u razvoju trude da obezbede socijalno osiguranje i ojačaju ga, to se ne može efikasno postići bez finansijske podrške. Tokom dijaloga grupe '5+5', primećena je i zabrinutost zemalja koje rade na smanjivanju pojave ilegalnih migracija.

Prema odluci broj 7 za godinu 2005. Vrhovnog pravosudnog saveta, osnovani su posebni sudovi i tužilaštva, specijalizovani za borbu protiv ilegalnih migracija, pri Prvostepenom sudu, unutar Specijalnog okružnog suda. Međutim, njihove presude su uglavnom blaže. Početkom 2010. godine donet je Zakon broj 19, o borbi protiv ilegalnih migracija.¹⁷ Stavovi ovog zakona, od člana 1 do člana 12, bave se uređivanjem ulaska i izlaska stranaca iz zemlje i ilegalnim migracijama stanovništva. U članu 1 ovog zakona, "ilegalnim migrantom se smatra svako ko u Libiji boravi bez dozvole boravka izdate od strane nadležnog autoriteta, u cilju smirivanja u njoj i prelaska u drugu zemlju". Nadalje, član 2. u ilegalne migracije svrstava sledeće:

- Ulazak ili izlazak ilegalnih migranata iz zemlje uz pomoć bilo kog sredstva.
- Transfer ili pomaganje pri transferu ilegalnih migranata unutar zemlje, znajući da su tu ilegalno.
- Davanje smeštaja ilegalnim migrantima, njihovo sklanjanje ili skrivanje informacija o njima, u cilju omogućavanja dobijanja boravka u zemlji ili napuštanja zemlje.
- Izdavanje putnih isprava ili lažnih dokumenata migrantima ili njihovom posedovanju.
- Organizovanje, pomaganje ili upućivanje drugih osoba na počinjenje bilo kog dela propisanog u prethodnim stavovima.

Zakonom su predviđene krivične sankcije koje se mogu izreći licima optuženim za krijumčarenje ljudi. Tako je u članu 3 ovog zakona, propisana novčana kazna ne manja od hiljadu i ne veća od tri hiljade dinara za svakog ko je radio sa ilegalnim migrantima. Članom 4, propisana je zatvorska kazna u trajanju ne dužem od godinu dana i novčana kazna ne manja od pet hiljada i ne veća od deset hiljada dinara za svakog ko, zarad materijalne ili nematerijalne dobiti, za sebe ili druge, na posredan ili neposredan način, počinio delo koje se smatra ilegalnom migracijom. Zatvorska kazna ne manja od pet godina i

¹⁷ Sekretarijat Opštog narodnog kongresa, Sirt: Odluka 19, 2010.

novčana kazna ne manja od petnaest hiljada dinara i ne veća od trideset hiljada dinara, propisane su u slučaju da se dokaže da je počinitelj pri izvršavanju krivičnog dela bio deo organizovane bande za krijumčarenje migranata. Ova kazna se udvostručava ukoliko je optuženom, direktno ili indirektno, bio poveren posao čuvanja ili nadziranja graničnih prelaza, ostalih prelaza, luka ili granica.¹⁸ Članom 5, propisana je kazna zatvora i novčana kazna koja nije manja od dvadeset hiljada, niti veća od pedeset hiljada dinara, ukoliko je prilikom transfera ilegalnih migranata unutar ili van zemlje došlo do trajnog invaliditeta neke od osoba. Ukoliko prilikom toga dođe do nečije smrti, to će se kazniti doživotnom kaznom zatvora.

Sva sredstva zločina na koja ukazuje ovaj zakon, kao što su novčana sredstva stečena zločinom i prevozna sredstva korišćena prilikom krijumčarenja, biće zaplenjena i predana nadležnim pravosudnim organima. U svakom slučaju, sud će konfiskovati sav novac stečen zločinom i pretvoriti ga ili preneti u legalne izvore. Biće zaplenjena i sva prevozna sredstva, stvari i alati korišćeni ili namenjeni za korišćenje pri izvršenju krivičnog dela propisanog ovim zakonom, osim ukoliko se ne dokaže da pripadaju drugome, koji nema veze sa zločinom. S druge strane, ukazuje se na to da sa ilegalnim migrantima prilikom hapšenja treba postupati humano, vodeći računa o njihovom dostojanstvu i pravima i da treba biti pažljiv prilikom postupanja sa njihovim novcem i imovinom.

Zakon broj 19 karakteriše objektivnost i sveobuhvatnost, jer je pokrio većinu praznina koje su se nalazile u prethodnim zakonima, pogotovo stavovima koji se tiču odredbi i kazni za ilegalne migracije. Odredbe u vezi sa ilegalnim migracijama su precizno definisane, kazne za sve koji se bave trgovinom ljudima su pooštrene, a kazne za pripadnike obalske straže ili policije u lukama koji pomažu ili učestvuju u takvoj trgovini udvostručene. Nisu napuštene odredbe o humanim aspektima i poštovanju ljudskog dostojanstva. Stoga je ovakav pravni okvir sam po sebi dovoljan za borbu protiv ilegalnih migracija u Libiji i suočavanje sa njima. Međutim, složenost problema migracija u oblasti Zapadnog Mediterana predstavlja izazov za sve zemlje pogođene migracijama, čak i za same migrante. Ovi izazovi zahtevaju iskrenu humanitarnu podršku, oslobođenu od političke demagogije i cenkanja. Humanitarna podrška je potrebna siromašnim migrantima i žrtvama ljudske patnje, a ne političkim režimima i vladama. To je ono što je Libija proglasila i što zagovara

---

¹⁸ S tim u vezi, princip subjektivne krivične odgovornosti ima dugu tradiciju u Šerijatskom krivičnom pravu. U Kuranu je krivica u krivičnom postupku određena kvalitetom kriminalnih motiva konkretnog događaja. Đurić, A., (2007). Preteče kriminalnih motiva, *Pravo - teorija i praksa* 24 (7-8), str. 27.

na mnogim bilateralnim i regionalnim sastancima. Libija pokušava da izloži ovaj problem na osnovu svoga iskustva i da o tome obavesti afričke zemlje u okruženju, koje se u stvarnosti smatraju odbojnim. Ta stvarnost se ogleda u podeli sveta na bogate i siromašne zemlje. Ovakva diskriminišuća stvarnost je uzrok odbojnosti i privlačenja. Ovo stanje je prirodno, nametnuto instinktom za preživljavanjem. Migracija sa Juga na Sever je kretanje građana siromašnih zemalja južno od Sahare ka zemljama Magreba na severu, a posebno ka Libiji, koja ima bogatu privredu i stabilan poredak.

Zaključak

Ilegalne migracije stanovništva predstavljaju ozbiljan problem u čitavoj međunarodnoj zajednici. Gotovo da nema države u svetu čija teritorija u određenom vremenskom periodu nije bila predmet migracije stanovništva. U tom smislu Libija, takođe, pripada državama u kojima ilegalne migracije i krijumčarenje stanovništva narušavaju njen sistem bezbednosti. Međutim, na ovaj fenomen ne treba gledati samo iz perspektive bezbednosti, već treba imati u vidu da to predstavlja i ljudski i društveni problem. Otuda emigrant prolazi kroz nekoliko faza pre nego što odluči da ilegalno emigrira preko Libije do italijanske obale: razmišljanje o emigraciji; odlučivanje o emigraciji; prolazak kroz Saharu i ulazak u Libiju; neko vreme primirenja i rada u Libiji; komunikaciju i uređivanje ilegalne migracije uz pomoć posrednika i mreža za krijumčarenje; vožnju čamcem radi prelaska Sredozemnog mora; pristajanje do obala Italije ili najdubljih voda Sredozemnog mora i okončanje putovanja. U svakoj od ovih faza dolaze do izražaja specifičnosti ilegalnih migracija koje se sprovode putem krijumčarenja ljudi.

Proučavajući čitav proces ilegalnih migracija uspeali smo izdvojiti opredeljujuće faktore koji determinišu njen nastanak i dalji razvoj. Prema kriterijumu njihovog značaja faktore možemo klasifikovati na sledeći način: geografski faktori, ekonomski faktori, politički faktori i socijalni faktori. Svaki od pojedinačno navedenih faktora neposredno utiče na fenomen ilegalnog krijumčarenja ljudi na području Libije i susednih država. Pored toga, neizostavni deo ilegalnog krijumčarenja ljudi čine posledice koje trpe, kako pojedinci, tako i čitavo društvo. U tom delu je važno izdvojiti opšte od posebnih posledica koje neretko nisu vidljive u sadašnjem vremenu već se reflektuju na budućnost.

Fathija Abdusalam Ibn Arabi

LLM, Tripoli, Libya

ILLEGAL MIGRATIONS OF POPULATION IN LIBYA

A b s t r a c t

THE migrations go far back into history, up to the emergence of a mankind itself. They are expressed by a man's constant movement from one place to another, without a limitation and interference in his search of safety or by his escape from nature and weather conditions. The motivation and driving force for this is the will to survive, preserving and extending the life of the species or the desire to discover the environments more suitable and responsive to his needs and aspirations. Libya is among the countries that have severely been affected by the process of illegal migrations. They are caused by the influence of two main factors, one of which refers to a geographical position and the other one is connected with an envious standard of living of the citizens of Libya in relation to the countries in its neighborhood. According to the aforementioned facts, in the paper there will be presented both theoretical frameworks and practical experiences the author had during his life and work in Libya.

Key words: *illegal migrations, transport, smuggling, Africa, Libya.*

Literatura

1. al-Dauri, A. (1984). *Asbab al-džarima wa tabi'a al-suluk al-idžrami*, Kuvajt.
2. al-Zintani, M., *Al-hidžra gajr šar'ija wa al-muškilat al-idžtima'ija*, Aleksandrija: Al-maktab al-'arabi al-hadit, str. 99.
3. al-Mahdawi, M. (1998). *Džugrafija libija al-bašarija* (treće izdanje), Bengazi: Qar Junis Univerzitet.
4. al-Mahiši, A. et al., (2000). *Džugrafija al-qara al-afriqija wa džuzuriha*, Tripoli: Dar li al-našar wa al-tauzi' wa al-i'lan.
5. Harakat, I. (1981). *Daur al-sahra al-ifriqija fi al-tabadul wa al-taswiq hi-lala al-'asri al-wasit*, *Madžala al-buhut al-tarihija*.

6. al-Hašimi, H. (2006). Al-muhadžirin al-'arab wa iškaliya al-indimadž al-idžtima'i fi al-buldan al-garbija, al-muhadžirin al-'iraqijun fi holanda numudadžan, Fakultet društvenih nauka, Univerzitet u Tunisu, *Madžalla al-'ulum al-insanija*, 4, (30).
7. *Madžalla al-aman al-'am*, Tripoli, (51).
8. Đurić, A. (2007). Preteče kriminalnih motiva, *Pravo - teorija i praksa* 24 (7-8), str. 22-32
9. Junis, M., (1994). Libija fi 'alaqat al-'arabija al-afriqija, Zavija: Mutaba'a al-wahda al-'arabija.
10. Kara, M. (2008). Al-muškilat al-idžtima'ija wa al-amanija li al-hidžra gajr al-šar'ija, Tripoli, Al-Džam'ija al-arabija li-'ilm al-idžtima i Afričko-arapski kongres o migracijama.
11. Nezvanični minuti prvog sastanka (11) o migracijama preko Sredozemnog mora, održanog u Beču 2004, Ministarstvo spoljnih poslova.
12. Nur., O., al-Kerim, J. (2008). Al-hidžra gajr al-mašru'a wa al-džarima, Rijad, „Naif“ univerzitet za bezbednosne nauke.
13. Radna studija o migracijama i međuljudskoj saradnji Generalne uprave za poslove Zapadnog Mediterana pri Opštom narodnom komitetu za spoljne odnose i međunarodnu saradnju, (2004), Tripoli.
14. Studija Muhameda Ramadana, (2009). Al-hidžra al-sirija fi al-mudžtama' al-džazairi: ab'aduha wa 'alaqatuha bi al-igtirab al-idžtima i empirijska studija, *Madžalla 'ulum insanija*, 7 (43)
15. Sekretarijat Opštog narodnog kongresa, Sirt: Odluka 19, 2010.
16. „Waqi' wa inki'asat 5+5“, (2003). *Madžalla al-haqaiq*, (937), od 11. do 17. decembra
17. Živkovski, I. (2013). Hibridni sud za Istočni Timor - pravna i politička dimenzija, *Pravo – teorija i praksa* 30 (1-3), 56-68